

Zájmy a problémy měšťanstva se v naší literatuře odrážejí po prvé v rozsáhlé básni *Desatero kázanie božie* a v sedmi kratších veršovaných *satirách o konšelích a řemeslnících*. Všechny tyto skladby vznikly v šedesátých letech 14. století a jsou zapsány v t. zv. Hradeckém rukopisu; ideologické i formální shody nás přesvědčují o tom, že mají téhož autora.

Zájem o všední život v městě se objevil sice již dříve, na př. v Masticákáři, ale v satirách Hradeckého rukopisu přistupuje výrazný kritický postoj ke společnosti. Ve srovnání s epikou, jaká byla vytvářena na počátku století, šlechtický hrdina nebo světec je vystřídán měšťanem, oblíbené exotické prostředí je nahrazeno prostředím každodenního soudobého měšťanského života a autor se už nesnaží o to, aby byl objektivním vypravěčem (tak jako na př. autor *Alexandreidy*), ale píše díla bojovná, plná vášnivého zaujetí. Jeho básně přinášejí ostrou kritiku hospodářských poměrů v soudobé společnosti a vyznívají dokonce zastřenou hrozbou vykořisťovatelům, která může být vykládána jako předzvěst sociálně revolučního hnutí (*Desatero* v. 650n, v naší ukázce v. 396n).

Nová tematika působila samozřejmě i na formu: souvislá epická linie byla rozbita do samostatných episod a obrázků, jazyk se přiblížil hovorové řeči soudobého měšťanstva atd.

Druhá skupina satirických skladeb (*Podkoní a žák, Svár vody s vínem, O ženě zlobivé*) vznikla okolo roku 1400. Na rozdíl od satir Hradeckého rukopisu není v těchto skladbách ostré útočnosti; chtějí spíš bavit než soudit. Po stránce ideologické i umělecké se blíží *Nové radě Smila Flašky* z Pardubic.

DESATERO KÁZANIE BOŽIE

Celkovým rozvrhem, a hlavně začátkem jeví se báseň jako didaktický výklad *Desatera* božích přikázání; úvodní verše poučují o vzniku *Desatera* a zhuštěně naznačují jeho obsah; potom je v jednotlivých odstavcích uveden text přikázání a výčet lidí, rozdělených vždy do tří skupin, kteří se proti němu provinili. Tyto výklady se zřejmě opírají o soudobou theologickou a moralisující literaturu, že však básník nechtěl psát theologické pojednání, je patrné z toho, že jednotlivá přikázání jsou traktována naprosto nerovnoměrně, že chybí podrobnější theologický aparát a že je popřáno mnoho místa epickým vložkám, osvětlujícím výklad. Nejobširnější jsou rozebírány přestupky proti přikázání sedmému, tedy proti krádeži, pojaté značně široce (patří k ní i různé obchodní úskoky a nespravedlivé daně), a šestému. Stejně náměty nacházíme i u mravokárných kazatelů doby Karlovy, Waldhausera a Milíče. Lze soudit, že básník vzal velkou část své látky z kazatelských pomůcek, ne-li přímo z kázání. Odtud pocházejí zejména příklady (exempla), ale i srovnání vzata z přírody (o trubcích a o chroustu). Kazatelství bylo nejvhodnější oporou pro básníkův celkový postoj; nebojácnost, s jakou se dovede vyslovit proti nesprávnému počínání světských vrchností, byla by bez kazatelského pozadí nevysvětlitelná. Musíme se tedy domnívat, že básník sáhl ke schématu *Desatera* proto, že mu posky-

tovalo vhodnou formu k útoku proti soudobým spoločenským poměrům a autorita božích príkazání dodávala závažnosti jeho invektivě.

Ze skladby otiskujeme podstatnou část Desatera: ukázkú kritizující mravy společenské (6. kázanie) a ziskuchtivost vyšších vrstev feudální společnosti a útlak bezprávného lidu (7. kázanie).

ŠESTÉ KÁZANIE

Šestým kázáním tě svázal:

Nebuď smilník, toť buoh kázal.

Trój lid nedirží tohoto

i jmá veliký hřiech proto.

- 5 Prví se skutka chovají,
však se myslí v něm kochají.
Čistota v ráj nedovodí,
jenž ot srdče nepochodí.

Druzí smilstvo skutkem plodie

- 10 i jiné k tomu přivodie.

Mezi mužmi toho mnoho,
avšak v ženách více toho.

O jich zlosti písáno jest
a některé tak známo jest,

- 15 že dábel týž obyčej jmá
jako ptáčník, kdyžto jímá
ptáčky v sietkách, že za nožku
přivieže v sietkách ponožku
i vztrhá, aby vzlétala,
20 jiné ptáčky osázala.

Takéž dábel dušě cihá

a mnoho jich tak potrhá.

V krčmě nebo v tanci ženu

posazují uličenú,

- 25 anať obočie vztahuje,
závojíka popravuje,

sukničku svú ztkaničivši

a karnáček užlutivši,

k tomu do pat zpodlinivši

- 30 a podlinky zhedvábnivši.

Nožík, měšček, cúdný pásec,

v piesnech jejie jasný hlasec.

To vidúce mnozí blázni,

nejmajíce božie kázni,

- 35 slyšiece slovcě výborná,
ješto sě jim zdějí dvorná,
velmi milé usmievanie
a laskavé jich vzhlédanie,
letie jako na otržn k nim.
40 Nalit i bude hoře jim,
anoť jě ďábel potrhne,
i s ponožkú u peklo vtrhne.
Sbožný, ktož tak smyslem vládne,
že v také sieti neupadne.
45 A ktož sě také vyvalí
z těch sietí, ten boha chválí.

Těch chytrostí mnoho jmají
ženy, jimiž přemáhají
ty lidi, jenž jmají dosti
50 síly i čsti i múdrosti.
Any jsú přemohly čsného
krále Davida mocného,
Šalomóna přemúdrého
a Samsona přesilného.

- 55 Znamenajte také toho:
čsných jest žen také přemnoho;
z těchtoť jáz jě vykládaji
a o nich nic neskládaji,
kromě o těch, ješto tbají
60 o tělu, dušě netbají.
Tělo krásně odievají
a svú duši obnažijí.
Ty jako jeden blázn činie,
jenž oděl v drahé oděnie
65 svóy kón, obnaživ svú kóži,
i oděl ju ve zlú rohoži,
i jěl byl k královým hodóm,
i vjěl tak nečsně v jeho dóm.
Král jeho kázal vyhnati
70 a sto kyjěvých ran dáti.
Takěž syn boží učiní,
ktož sě takeže doviní,
že s nimi učiní rozvod,
káže jě vyhnati z svých hod.

75 Slyšte, ješto se líčíte,
by v tom hříech byl, vy nemníte.
Když také s pýchú ke mši jdú,
s věčším hříechem ot nie přídú.
Tak jest buoh laskav na také,
80 ješto se líčie, na všaké,
právě jako na rytieřě
král, jemužto dobře věřě
pojme jej u boj v některý
a zkušijě jeho viery,
85 an se přijma nepřátel svých
a vstavě na se klejnot jich
i zbie mu šlechticiev mnoho
a ješče chce více toho.
I jde před král, toho tajě,
90 a ješče na sobě jmajě
vafnrok neb tvář nepřátelskú
a prosě u něho daru.
Nezdá mi se, by jmu co dal,
snad by se více rozhněval,
95 i kázal by jeho jieti
a potom jmu hlavu stieti.

Takěž ty, ješto se líčie,
v ďáblóv se vafnrok obláčie,
100 pod tím mnohé přěluzují
a mnoho dúš zahubují.
Hubená ženo, znamenaj,
a ďáblovy tváři nechaj!
Když jmáš ten vafnrok na sobě,
věrně jmáš boží hněv k sobě.
105 Chceš-li boží milost jmieti,
musíš ďáblóv klejnot snieti.

Třetí lid to přestupuje
kázanie a v hříech vstupuje:
To jsú svódníci, svódnicě,
110 jěž črt vnese u peklo nicě.
Ty jsú pravé zahradnicě,
všech ďáblóv dobré ščěpnicě:
božie ščěpy vytrhují
a ďáblóm jě přesazují.

- 115 Ty jsú ďabľovi meši,
jimiž ďabel veľmi spieši
oheň smilstva rozdýmati
a mladým zlý príklad dáti.
Ty jsú horší než kacieři.
120 Dosvedči-liť, každý mi věří.
Kacieř přída, kdež neznám jest
dvě létě nebo tři tajen jest,
a tak v skóře mnoho lidí
k svému kacieřstvu nevzbudí.
125 A svódnice dne prvého
injed přídúc neb druhého
k některéj neb k některému,
injed ho přivede k zlému.
A přídúc k některéj paní,
130 sěde s ní výše než zvaný;
nebo přide šlojieř nesúc
neb záponku prodávajúc,
i die: „Paní, rač sěm vstáti,
chciť dobřú kúpi prodati.“
135 A jakž ot lidí odstúpi,
děje trh o hřiešnéj kúpi.
Mnoho těch kunštóv umějí,
jimižto hřiešný trh dějí.
- Ješče o nich vědě mnoho
140 a něco povědě toho,
kak jedna chytrá svódnice,
činiec sě dobrá nunvice,
čsnú vdovičku přělúdila
a ke zlému ji vzbudila.
- 145 Tuto vdovu milováše
a své jiež dary dáváše
jeden jinoch neženatý
a v sboží dosti bohatý;
a chtieše ji rád pojieti,
150 i nemožieše prospěti
proto, neb ta bieše vdova
slíbila čistotu znova;
a on toho nevědieše,
proto ji pojieti chtieše.

- 155   Když přijde ta jedna chvíle,
          že s ní sedě velmi míle,
          mluviv slov rozličných mnoho,
          vztáza jie pod věrú toho,
          chce-li s ním v manželství býti
160   či chce toho inhed zbyti.
          Odpovědě cěle jemu:
          „Nechci tobě ni jinému,
          nebo sem slíbila býti
          v čistotě až do mé smrti.“
- 165   Jinoch proto v smutek upade,
          bezmál hořem neusvade.
          I jide inhed přeč ot nie,
          velmi truchlejš a smutně.
          I když ona baba jeho
170   uzřě tak velmi smutného,
          hned sě veň slovy uváza,
          o smutcě jeho otáza,
          proč jest tak srdcě truchlého,
          co-li sě jmu stalo zlého.
- 175   Uhani ji rozhněvav sě,
          řka: „Zlá babo, opravuj sě!
          Co píle mým smutkem tobě
          vědětí, mrzutěj robě?“
          Dřieve než on slova skona,
180   odpovědě jemu ona:
          „Milý synku, to dobře věz
          a svému přieteli pověz,
          že jiezvený nemóž zbyti
          svých ran, když jě bude krýti
185   před lékařem; kromě tomu
          pomóže, ktož zjěví jemu.
          Takěž této tvé truchlosti
          snad tebe nikte nezprostí,
          ač jie někomu nepovieš,
190   ješto na svém srdéčku vieš.“
          Jinoch babě odpovědě:
          „Tys múdrá žena, to vědě.
          A protož jáz, matko, tobě
          povědě pravdu o sobě,
195   ač chceš mne v tom neproněsti
          a z té truchlosti vyvésti.“

„Pověz mi, má milá matko,
toto tvé malé ščeňátko
proč pláče i slzy mu tekú
240 takež, jakž same člověku?“
Udeři se u prsi sílně
i zaplaka baba pílňě
a řkúci: „Má dcerko milá,
nikdys toho neslýchala,
245 kaká se hříšnici pakost
mně nynie stala i žalost,
jiežtoť nesměji zjěviti
ani pro hanbu praviti.
Toho se žehnaj léhajúc,
250 milá dcerko, i vstávajúc,
ať se nestane v tvém rodě.
Nechtěj i vrahu tej škodě.
By chtěla, dci, zatajiti,
chtělať bych to pověděti.“
255 „Milá matko, prav bezpečně,
chcuť toho tajiti věčně.“

„Jázt sem milú dcerku jměla,
ta mi jest nynie opsěla,
Toto přěde mnú ščeňátko
260 jest to pravé mé děťátko.
Stalo se tak, má dci milá.
Když sem jáz v svém kraji byla,
byla sem bohatá žena
a v tom kraji nade vše čsná.
265 Jměla sem dceř velmi krásnú,
ke všemu dosti věhlasnú.
Ta jest svého mužě jměla,
potom po něm ovdověla.
A pro krásu i pro sbožie
270 snúbiechu jie mnozí mužie.
Mezi těmi jeden bieše,
jenž dobré přátely jmieše.
Ten ji najviece miloval,
mnoho dobrých darów dával.
275 To se několik let dálo,
až se kako hoře stalo:

když se jinoch naděješe,
by ji pojal, cěle mnieše,
ana nemúdra bláznicě,
280 chtieci býti čsná vdovicě,
otповědě řkúci jemu:
,Nechci tobě ani komu.
An pro tu velikú milost,
ješto k niej jměl, vstúpil v truchlost,
285 z truchlosti v nemoc upadl byl,
nemocen jsa i dušě zbyl.
A proto buoh nad ní pomstil,
že ji ve psí tvář proměnil;
i jmá tiem psem vešdy býti,
290 nikdy nemohúci zbyti.

Milá dci, sbožníť se kází
hubenými a škodú cuzí.
Zda jmáš která svú rodičku
nebo která přietelničku,
295 ješto s kým pomluvu jměla
a jím potom pohrděla,
mé dcerky zlú příhodu věz
a každěj ji taciej pověz,
ať se nedopustí toho.
300 Ostřez, bože, každú toho.“

„Hoře mně, matičko milá!
Jáz sem téže učinila.
Co mi tomu hoři sdieti?
Chtěl mě šlechetný pojieti
305 jinošě přátel šlechetných,
dosti bohatých i dobrých.
Všakžť sem jáz to učinila,
žeť sem o něm nerodila,
an mě tak velmi miloval
310 a drahé mi dary dával.“

„Hoře mně s tobú, dci milá!
Kak si v tom zle učinila.
Přizíi náhle sama k sobě,
toť já razi věrně tobě,

- 315 a sě v túž tvář neproměňš,
jako má dci, jižto vidíš.“
„Kak mi, matko, býti tomu?
Jáz hanbú nevzmluvi k němu.
By to pro mě učinila,
320 k němu sě o mně vzmluvila,
chtělať bych dar dobrý dáti,
kaký by směla kázati.“
„Neznaji ho,“ baba vecě.
Jeliž jiež věrdunk oběčě,
325 toliž teprv baba šedši,
získa koláč na jinoši.
Tak baba lstivými slovy,
ot jinocha i ot vdovy
vzemši dary, tu čsnú vdovu
330 učini k hříechu hotovu.
A protož každá svódnice
viece jest než vražedlnice,
že dvě duši a třetí svú
zabíjie mocú dáblovú.

SEDMÉ KÁZANIE

- 335 Sedmé jest kázanie božie:
Nekradte cuzého sbožie.
Trój lid toto přestupuje,
jímž sobě peklo kupuje.
Prvý, jenž cuzé otjímá,
340 toho črt u peklo pojímá.
Ten sě zlý lid velmi rozmohl,
bezmále vše dobré přëmohl:
Zlá kniežata i zlé hrabie,
vévody i zlé lankrabie,
345 vládyky, kupci i chlapstvo,
biskupi, mniši, žakovstvo,
zlé jěptišky, křižovnici,
a k tomu zlí kanovnici,

350 panošicě i vladaři,
vyvržení z pekla ohaři,
všichni cuzé otjímají,
a proto těžký hříech jmají.

Knížata vojny plodiece
a chudinu tiem hubiece,
355 plodie šosy, k tomu berně;
zlodějit jsú, pravímť věrně.
A vládyky ješče viece,
ke všem črtóm spieše chtiece.

Před těmi nic neostane,
360 jako v ohni ot nich vzplane,
ni kněz, ni mnich, ani vdova,
by jměli andělská slova.

Však býti bez svého sbožie —
pomsti toho, matko božie!

365 Ti jsú dobrě znamenali,
jenž sú při dvořě bývali,
kak kniežě svú mísu ziedá,
že sám jie málo pojiedá
potom pošle rytiečiem svým

370 a rytieři panošiem svým
a panošě lotróm dadie
a lotři sě o ni svadie.

Takež králi a šlechtici
vždy činie svéj chudinici.

375 Najprvé úrok vezmúce
a potom berni zživúce,
berú s nich jiné pomoci,
vladaři k tomu z své moci;

k tomu soci i kuchaři,
380 lovci, pekaři, běhaři,
derú je ot vrchu do pat.
A též činí svým zlý opat.

Knížata i zákonníci,
jěptišky i kanovníci
385 i vy, páni, znamenajte
a své chudiny nechajte.
Což na nich viece žádáte
nežli uložené jmáte,

315 proti bohu to činíte
390 a svú duši tiem viníte.
Vizte, kak jste smyslem hlúpi,
že činíte jako trúpi.
Trúp ziedá cuzé úsilé,
líbo málo, líbo velé;
395 a když sě léto skonává,
tehdy sě zle trúpóm stává,
že jě včely ven vypudie,
s sobú bydлити nedadie.

Některý pán, jmajě svého
400 čsného kmetě bohatého,
rád by jeho sbožie vydřěl,
by to jedno pro hanbu směl.
I skládá ne s vinú vinu,
ale změří jmu dědinu
405 i die: „Chlape, proč si to směl
učiniti, žes více jměl
dědiny než jiný mój kmet?
Daj šest hřiven, buď s tobú vet!“

(Vynecháno 74 veršů, v nichž se ukazuje, jak Istivě se zmocňovali páni majetku svých poddaných.)

Toť páni dobře umějí,
410 svéj chudině zle hovějí,
na ně vinu nalezují
a jě jich sbožie zbavují.
Zlodějem ho Písmo vyzývá,
ktož tak zle sbožie dobývá.
415 A ti, jenž v zákoně chodie,
již také zlodějstvo plodie,
kdyžt zpovědi poslúchají
a když pokánie dávají.
Kradú ot mateře děti
420 u macechu veléc slušěti,
macechu velé ploditi
a svú matku zahubiti.
Kážúce na každý svátek,
však kradú kněz' u desátek.
425 Ješče kradú více toho,
a těch jest mnichów přemnoho,

kdyžto koho zpoviedajú
 a čie tajenstvie zviediajú.
 430 Kdýž mnichu die který dercé
 a cuzého sbožie bercé:
 „Daj mi dobrú radu z toho,
 učinil sem zlého mnoho:
 desět sem kostelów vybil,
 435 kněží oblúpil i přibil,
 kradl sem, při vedl i přébíjal,
 žehl sem, svú rukú vybíjal.
 Toť pravím, otčíku milý,
 byl sem ke všiej zlosti čilý.
 Bych jměl dědiny široké,
 440 nezplatil bych sě nikake,
 co sem otjímal nevinným
 i ztrávil zle životem svým.
 Bych chtěl všechno navrátiti,
 musil bych s dětmi žebrati:
 445 bych chtěl také všěm platiti,
 kto by jě mohl všě věděti?
 Proto za vše zaviňenie,
 proši, bratr, daj mi pokánie.
 Nemohuť sě nic postiti,
 450 ani na kterou pút jíti,
 na jutřni vstáti nemohu:
 učiniž, což líbo bohu,
 a páteřiev nerad pěji
 a jiných modlitv neuměji.“
 455 „Snadno, synku, toho zbudeš,
 ač mne poslúchati budeš.
 My jsmy bratřie velmi chudí,
 nám jinak nic nepřichodí,
 jedno což vy pomáháte,
 460 svú almužnu nám dáváte.
 Zbavuji tě hřiechu toho,
 což si kdy učinil, všeho.
 Daj mi za ty hřiechy jednu
 k mému oděnici hřivnu.“
 465 Takť činie zlí zpovědníci,
 mnohých lidí přeludníci.

V svatém Písmě chciece blúdie,
 křívě na zpovědi súdie,
 sílně přieliš zpravujíce,
 470 snadně hřiechów zbavujíce.
 Co Písmo velí přijieti,
 toho se nechtie držěti.
 Zpovědníci, znamenajte,
 dobré příklady vzímajte!
 475 Vy se lékaři vzyváte
 hřiešných dúš, to dobře znáte:
 vizte, žeť lékař, z nemoci
 když myslí věrně spomoci,
 jinak nemoc studenú
 480 a jinak nemoc črvenú,
 jinak vodné tele léčí
 a jinak bolniej oči,
 jiný trunk k každěj nemoci,
 když myslí věrně spomoci.
 485 Snad by učinil věčší strast,
 by kladl nemocnému túž mast
 na mdlé neb na bolniej oči,
 jížto jiezveného léčí.
 Takéž, lékaři duchovní,
 490 dávaj u pokání čin rovný.
 Kaž se lakomým postiti,
 nečistým kaž čistu býti,
 kaž zloději navrátiti
 a z svého kaž šcedru býti.
 495 Každé lidské zaviňenie
 chce jmieti rovné pokánie.
 Znamenaj, coť Písmo praví,
 žeť buoh těch hřiechów nezbaví,
 jeliž bude vráceno to,
 500 což jest bezprávně otjato.
 A ty sám dobře znamenaj,
 tento příklad všem poviedaj,
 žeť lékař spomoci nemóž
 jiezvenému, donidž v něm nóz;
 505 jeliž bude nebo střěla
 vyňata z jiezveného těla,

- toliž lékař všelikého,
tak uléčí raňeného.
- 510 Takt krade mnich i kněz světský,
dávajúc šcedré odpustky.
Ktož se v jeho páteř vloží,
tomuť tis'úc hřiechów složí.
Aleť bych velmi rád tomu,
by se též stalo takému
- 515 zpovědníku všelikému
jako kaplanu jednomu,
jenž zpoviedav přebojníka,
mnohých lidí násilníka,
vecě: „Chceš se hřiechów káti?
- 520 Chcuť dobrou kúpi prodati.
Což jsi ukradl z své mladosti,
zbavuji tě té všie zlosti,
ač si komu otjal zlato:
daj mi jeden šilink za to.“
- 525 „Auvech, kněže, chci velmi rád,
kromě nynie nej mám nasnad.
Přid' ke mně v les u pondělí,
zdat' mě dotud buoh nadělí,
ten ti šilink chci rád dáti
- 530 a tak se viec hřiechów káti.“
A když v les přijede k němu,
ten šilink zaplati jemu,
vecě: „Kněže, druhý vezmi
šilink, a tento kón' daj mi
- 535 a toto své rúcho k tomu,
beřiž se pieš k svému domu.
Dalť sem za tento hřiech viece
než za všě, pravdu mluviece.“
- 540 Dávaj, kněže, viec múdrějie
za hřiechy lidem pokánie.
Věz to, kněže i bosáku,
křižovníku i ty, žáku,
což kdy na lidech vylúdíš,
zloděj jsi a smyslem blúdíš.

545 O kupcích také povědě,
 ješto o jich zlosti vědě.
 Ti kradú také přemnoho,
 avšak jich nevěšie z toho.
 Ti, již sukno prodávají,
 550 ti prietele ukrádají.
 Učině kmotra z někoho,
 rád by vydřel sbožie jeho.
 Když se s ním utká u městě
 anebo v některěj cestě,
 555 dobrojtro neb dobrý den vzdá,
 kak se jmá na sdravie, zviadá.
 Ješče otieže ho stojě:
 „A kak se jmá kmoška mojě?“
 A jakž ta slova otmluví,
 560 inhed jmu o sukně vzmluví
 řka: „Kmotře, kaké sukno jmám.
 Třeba-liť, at jeho prodám.
 Dávno nebyl lepší šarlat
 u městě, jakýž mám brunát:
 565 kropenina přěšlechetná,
 pruhatina nevidaná,
 ta velmi krásně odievá.
 Té mi s sukni a s plášč zbývá.
 Toho zbytku kupováchu,
 570 osmi krošiev nedodáváchu.
 Ač se, kmotře, líbí tobě,
 vezmi to sukénce sobě.
 Radějí prieteli svému,
 tobě, kmotře, než jinému
 575 těch osm krošiev chci spustiti,
 z nichž mi budeš děkovati.“
 Kmotr mně, by tak i bylo to,
 nemluvě nic dále za to,
 vezme předdraho sukno zlé,
 580 věře kmotru a mně dobré.
 Takot kradú súkenníci
 pohřiechu bezmále všicci:
 což jiný nekúpí hadě,
 v tu kúpi prietele vsadie.
 585 Též činie všichni konieři,
 kocovníci i ovnieři,

ščivalníci i valcháři,
všichni kupci i kramáři.
Věřující přísahají:
590 „Toto mi za to dávají;“
mnoho tak vypřisahají
a proto těžký hřiech jmají.

Mlynáři, také znamenaj:
když meleš, cuzého nechaj.
595 Mniš, by nebyl zloděj proto,
ukrádajě málo často?
Můžeš dobře znamenati,
ve mlýně jsa, to vídati,
že řeka činí se vodna,
600 často jsúci lidem škodna,
když z malých potóčkóv bývá,
v nichž člověk často oplývá.
Těž ty, zlý mlynáři, činíš,
z malých hřiechóv hřiech shromazdíš,
605 a pro ten v pekle potoneš,
ač se toho káti nechceš.

Krajčí se kalí v témž kalu,
ukrádá sukna po málu.
Neotpustí nikomému,
610 krade i přáteli svému.
Jako jeden krajčí bieše:
když plášč své ženy krájieše,
nemohl otrpěti toho,
ukrade jeho nemnoho.
615 To uzřev syn, otci vecě:
„Nekraď, ten plášč krájieš matcě.“
Krajčí jemu odpovědě:
„To jáz, synu, dobře vědě,
kromě pro pamět činím to,
620 abych vešdy pomněl na to.“
To jáz pravím, krajčí, tobě:
Nepomyslíš-li o sobě,
s mlynářem v pekle potoneš,
v němž tápati věčně budeš,
625 ač se toho neostavíš
a což jsi ukradl, nevrátíš.

Krčmář má těch mnoho zlostí,
 jimiž svéj duši pakostí.
 Sám krade s dievkú i s ženú,
 630 nedávajíc v pravú mieru
 svého pitie, jakú slušie.
 Proto pójde v kázn jich dušě.
 K tomu přijímá zlodějstvo,
 přepúšcie v svém domu smilstvo.
 635 U postu, ve mnohý pátek,
 vždy u něho črtóv sňatek
 zlodějiev i přebojníkov,
 zlých žen i zlých kostečníkov.
 Netbá nikda na svatý čas,
 640 vešdy jmá s opilci svój kvas,
 vždy pie s nimi pričítajě,
 na svatú mši nic netbajě.
 Oráčiev také neminu,
 jmají na sě hroznú vinu:
 645 svatokrádci sě vzývají,
 že desátka nedávají.
 Věz, člověče, čiest desátá
 tvého sbožie, tať jest svata,
 jižtoť jest buoh zvolil sobě,
 650 i prikázal věrně tobě,
 aby dával sluhám božím,
 ač chceš býti v nebesiech s ním.
 Nedáš-li jie, těžký hříech jmáš
 a svatokrádcem sě vzýváš.
 655 By král český některému
 dával každé léto svému
 padesát hřiven člověku,
 bral by jě v velikú dieku
 a jemu pět rád by dával
 660 anebo na jeho čest vzkládal.
 A nám buoh, pravdu mluviece,
 dává darmo velím viece:
 tělo, duši, čest i sdravie,
 krásu, čsnost, čest i sbožie
 665 i jiného k tomu mnoho,
 avšak my hříešníci z toho

nechcmy věrně děkovati
ani desátka dávati.

Chcete-ť věrně čtíti boha,
dávajte málo ze mnoha.

670

Neniet vaše, všet jest jeho,
čstítež jej sbožím jeho.

Kteříž jej budú chváliti
a z jeho sbožie jej čtíti,

675

tomuť sbožie nebeské dá,
v němžto nebude chud nikdá.

Svědčí to svatý Lukáš nám,
žeť tomu die hospodin sám:

„Věrný sluho, jměj veselé.

680

Dalť sem byl sbožie nevelé,
a tos mně vešdy poznával,

žes mú čiest věrně vydával.

Vejdí v sbožie svého pána
i v radost, tať věčně dána.“

Šesté kázanie

Nadpis: *kázanie prikázání* – 3 *nedrží nezachováva* – 5 *chovají se varují se* – 9 *plodie konají* – 13 *o zlosti o hřichu* – 16 podle Žalmu 123,7 – 18 *přivieže přiváže; ponožka volavka* – 19 *vztrhá vzhůru trhá* – 20 *osázala lákala* – 27 *ztkaničivši ozdobilvši pentlemi, tkanicemi* – 28 *karnáček dlouhý svrchní oděv bez rukávů* – 29 *zpodlínivši olemovavši* – 30 *podlinka lem* – 31 *cudný pěkný* – 31-32 *pásec, hlasec zдроб. k pás, hlas* – 36 *zdějí zdají; dvorná pěkná* – 39 *otržn vějička* – 40 *nalit hle* – 43 *sbožný šťastný; smysl rozum* – 45 *vyvalí se vyproští se* – 52-54 doklad ve středověku obvyklého dokazování, že mnoho vynikajících mužů bylo zahubeno vinou žen – 57 *vykládají vyjímám, vylučuji* – 70 *kyjěvých ran ran kyjem* – 72: kdo se takto proviní – 73 *rozvod rozchod* – 74 *z hod z hostiny* – 76: nedomníváte se, že je v tom hřích – 84 *zkušijě zkoušeje* – 85 *přijma se připojiv se (k jeho nepřítelům)* – 86 *klejnot ozdoba přílby, součást rytířského znaku* – 87 *zbie zbije* – 91 *vafnrok svrchní šat oblečený přes pancíř (hedvábný, krásně zdobený); tvář znak* – 99 *přeluzují podvádějí, klamou* – 101 *hubený bídný* – 102 *dáblova tvář znak dáblův*

110 *nicě dolů* – 112 *ščěpnicě štěpačky* – 116 *spieši pospíchá* – 120 *dosvědčí-liť dosvědčím-li* – 123 *v skóře brzo, zakrátko* – 130 *sěde usedne* – 131 *šlojier závoj* – 132 *záponka sponka* – 136 *děje koná* – 139 *vědě vím* – 140 *povědě povím* – 142 *nunvicě jeptiška, bekyně* – 149 *pojieti pojmuti za ženu* – 158 *vztáza otázal se; pod věru závazně* – 160 *zbyti zbavití se* – 161 *čele opravdově* – 171: hned na něj začne mluvit – 175 *uhani ji pohaněl ji* – 176 *opravuj se polepši se* – 177 *píle napilno* – 178 *mrzutý mrzký; roba služka, děvka* – 183 *jiezvený raněný* – 185 *kromě jenom* – 188 *nikte nikdo* – 189 *ač jestliže* – 195 *neproměsti neprozraditi* – 200 *slibil bych to viděl bych to rád* – 207 *pohrděla pohrdla* – 208 *čele odpověděla nadobro odřekla* – 210 *koláč dar, odměna* – 212 *volen vyvolený* – 215 *jedno jen*

222 *dvorný pěkný* – 229: ta považujíc paní za zbožnou ženu – 230 *přijě přijala* – 231-232 *sediěšta, mluviěšta (duál) seděly, mluvily* – 235 *slez slz* – 236 *dieše děla, řekla* – 240 *takež, jakž same tak, právě jako* – 245 *pakost neštěstí* – 247 *nesměji neodvážím se* – 249 *toho se žehnaj to zažehnávej* – 252 *i ani* – 258 *jest opsěla změnila se v psa* – 266 *věhlasný moudrý* –

270 *snúbiechu* jie ucházeli se o ni – 277 *nadějieše* sě měl naději – 278 *čele* *mnieše* vskutku se domníval – 291-292: šťastní berou si poučení z ubohých a z cizí škody – 293 *rodička* příbuzná – 295: která se s někým domluvila – 298 *taciej* takové – 302 *téže* totéž – 303 *sdieti* učiniti, počítati si – 308 *nerodila sem o něm* nechtěla jsem ho – 314 *razi* radím – 315 *a* at, abys; *tvář* podoba – 318: já naň pro hanbu nepromluví – 319 *by učmila* kdybys učinila – 323: o jaký by ses odvážila říci – 324 *jeliž oběč* až když slíbila; *věrdunk* čtvrt kopy (16 grošů, později více) – 325 *tolíž* tu, tehdy

Sedmé kázanie

339 *otjmá* odnímá – 344 *lankrabie* říšský kníže – 345 *chlapstvo* poddani – 346 *žakovstvo* studentstvo, klerici – 349 *panošiče* dvorští služebníci; *vladari* správcové – 353 *plodiece* působice – 355 *plodie* ukládají, činí; *šos* daň domovní – 356 *věrně* opravdu – 362 *by jměli* i kdyby měli – 371 *lotři* služebnictvo, chasa – 374 *chudínicě* zdroj. k *chudina* – 376 *zživúce* strávíce – 377 *pomoc* mimořádná daň – 379 *sok* žalobce – 380 *běhař* běhoun, posel – 383 *zákonník* řeholník, mnich – 390 *duši vinite* duši obtěžujete vinou – 392 *trúp* trubec – 393 *úsilé* práce – 394: at málo nebo mnoho – 398 *nedadie* nedají, nedovolí – 400 *kmet* poddaný, sedlák – 402: kdyby se jen toho pro hanbu odvážil – 403: dává dohromady vinu s nevinou, obviňuje ze všeho možného – 407 *dědina* dědičné pozemky – 408 *buď s tobú* vet budíž věc tak s tebou srovnána – 410 *zle hovějí* jsou málo shovívaví – 411 *nalezují* snaží se nalézt – 413-414 podle Iz. 1,23 a 3,14

415 *zákon* řehole – 420 *veléc* *slušeťi* rozkazujíc poddanu býti, náležitosti – 421 *velé* rozkazují – 429 *dercě* kdo odírá – 430 *bercě* kdo bere – 434 *přibil* pobil – 435 *přebtjal* loupil, zbjíjel – 438 *zlost* zloba, hřích – 452: dělej co dělej – 453 *páteřiev* otčenášů – 454 *modlitv* modliteb – 455 *zbuďeš* zbavíš se – 458 *nám nic nepřichodí* nic nedostáváme – 459 *jedno* jen – 464 *oděnice* oděv – 466 *přeludník* podvodník – 467 *chtiece* vědomě – 474 *vzímajte* berte – 475 *vzýváte* nazýváte – 481 *vodné tele* vodnatelnost – 482 *bolniej* (duál) nemocné – 483 *trank* nápoj, lék – 490 *čin rovný* způsob spravedlivý – 491 *lakomý* chtivý, žádostivý – 499 a 505 *jeliž* dokud ne – 507 *tolíž* tehdy – 511 *páteř* otčenáš, modlitby – 517 *přebojník* zbojník – 518 *násilník* utiskovatel – 523: jestliže jsi komu odňal zlato – 524 *šilink* peníz – 526 *nasnad* po ruce – 539 *múďřejie* moudřeji – 541 *bosák* františkán – 542 *křižovník* člen řádu křižovníků; *žák* klerik, student – 544 *smyslem blúdiš* minul ses s rozumem

553 *utká se* potká se – 555 *dobrojtro* dobré jitro; *vzdá dá* – 557 *otieže* optá se – 558 *kmoška* kmotřička – 560 *vzmluví* promluví – 564 *brunát* hnědé sukno – 568 *s sukni* na sukni – 570 *krošiev* *nedodávachu* grošů nedopláceli – 572 *sukénce* sukýnko – 575 *spustiti* sleviti – 577 *mně* domnívaje se (že je tomu tak) – 580 *mně dobré* pokládaje je za dobré – 583 *haditi* haněti – 585 *konieř* koňský handlír – 586 *kocovník* kramář v kotcích; *ovnieř* hrncíř – 587 *ščítvalník* obuvník; *valchář* kdo valchuje sukno – 589 *věrujice* zaklínající se

595: *myslíš*, že nejsi zloděj – 602 *oplyvá* tone, topí se – 609 *nikomému* nikomu – 613 *otrpeťi* přetrpěti – 619 *kromě* jenom – 624 *tápati* tonouti – 625: jestliže toho nezanecháš – 628 *pakostí* škodí – 629 *dievka* služka – 632 *kázn* trest – 636 *sňatek* shromáždění – 638 *zlá žena* nevěstka; *kostečník* hráč v kostky – 640 *kvas* hody – 641 *pie* pije; *přičítajě* připočítáváje – 647 *čiest* část – 654 *vzýváš sě* nazýváš se – 658 *v velikú dieku* velmi vděčně – 660 *vzkládal* vynakládal – 661 *pravdu* *mluviece* povíme-li pravdu, po pravdě řečeno – 662 *velím* mnohem – 669 *chcete-l'* chcete-li – 680 *nevelé* nemnoho – 679-684 podle Luk. 19,17, lépe Mat. 25, 37.

SATIRY O KONŠELÍCH A ŘEMESLNÍCÍCH

V těchto sedmi drobných satirách, nazývaných tradičně, ale nepřesně *Satiry o řemeslnících*, osvobozuje se autor místy od úvahy náboženské; některé z těchto básní nekončí hrozbou peklem, ale vyznívají čistě světsky. Charakteristický je už způsob,